Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (devátého senátu)

5. června 2025 *

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Směrnice 93/13/EHS – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Články 3, 5, 7 a bod 1 písm. e) přílohy – Smlouva na dodávky elektřiny na dobu určitou – Ujednání o uložení smluvní pokuty v případě nezaplacení – Přiměřenost výše pokuty – Jasná a srozumitelná povaha ujednání – Směrnice (EU) 2019/944 – Nepoužitelnost“

Ve věci C-749/23,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím Okresního soudu v Teplicích (Česká republika) ze dne 14. září 2023, došlým Soudnímu dvoru dne 20. listopadu 2023, v řízení

innogy Energie, s.r.o.

proti

QS,

SOUDNÍ DVŮR (devátý senát),

ve složení: N. Jääskinen (zpravodaj), předseda senátu, A. Arabadžev a R. Frendo, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za innogy Energie, s.r.o.: P. Dub, advokát,

– za finskou vládu: H. Leppo, jako zmocněnkyně,

– za Evropskou komisi: P. Kienapfel a P. Ondrůšek, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout věc bez stanoviska,

* Jednací jazyk: čeština.

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká jednak výkladu článků 3, 5 a 7 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29, Zvl. vyd. 15/02, s. 288; oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26), jakož i bodu 1 písm. e) přílohy této směrnice a jednak výkladu čl. 12 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/944 ze dne 5. června 2019 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o změně směrnice 2012/27/EU (Úř. věst. 2019, L 158, s. 125).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společností innogy Energie, s.r.o., která je dodavatelem energií, a QS, spotřebitelem, ohledně nároku této společnosti na zaplacení pokuty na základě ujednání smlouvy na dodávky elektřiny, kterou uzavřela s QS.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 93/13

3 Článek 3 směrnice 93/13 stanoví:

„1. Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

2. Ujednání je vždy považováno za nesjednané individuálně, jestliže bylo sepsáno předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah ujednání, zejména v souvislosti se smlouvou uzavíranou adhezním způsobem.

Skutečnost, že některé aspekty ujednání nebo jedno konkrétní ujednání byly sjednány individuálně, nevylučuje použití tohoto článku na zbytek smlouvy, jestliže celkové posouzení smlouvy ukazuje, že jde o smlouvu uzavíranou adhezním způsobem.

Jestliže některý prodávající nebo poskytovatel tvrdí, že určité standardní ujednání bylo sjednáno individuálně, je povinen o tom předložit důkaz.

3. Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam ujednání, která mohou být považována za zneužívající.“

4 Článek 4 této směrnice v odstavci 1 stanoví:

„Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.“

5 Článek 5 této směrnice stanoví:

„V případě smluv, v nichž jsou všechna nebo některá ujednání nabízená spotřebiteli předložena písemně, musí být tato ujednání [vždy] sepsána jasným a srozumitelným jazykem. Při pochybnosti o významu některého ujednání se použije výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější. […]“

6 Článek 7 této směrnice v odstavci 1 stanoví:

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

7 Příloha směrnice 93/13 je nadepsána „Ujednání podle čl. 3 odst. 3“. Bod 1 písm. e) této přílohy stanoví:

„Ujednání, jejichž předmětem nebo účinkem je:

[…]

e) zavázat spotřebitele, který neplní svůj závazek, k nepřiměřeně vysoké náhradě“.

Směrnice 2019/944

8 Článek 12 směrnice 2019/944, nadepsaný „Právo na změnu dodavatele a pravidla týkající se poplatků souvisejících se změnou dodavatele“, stanoví:

„1. Změna dodavatele nebo účastníka trhu vykonávajícího služby agregace musí být provedena v co nejkratší lhůtě. Členské státy zajistí, aby zákazník, který si přeje změnit dodavatele nebo účastníka trhu vykonávajícího služby agregace a dodrží přitom smluvní podmínky, měl na tuto změnu nárok ve lhůtě nejvýše tří týdnů ode dne, kdy o to požádá. Nejpozději od 1. ledna 2026 nesmí technický proces změny dodavatele trvat déle než 24 hodin a musí být možné jej provést v kterýkoli pracovní den.

2. Členské státy zajistí, aby alespoň zákazníkům v domácnostech a malým podnikům nebyly účtovány žádné poplatky související se změnou dodavatele.

3. Odchylně od odstavce 2 mohou členské státy dodavatelům nebo účastníkům trhu vykonávajícím služby agregace povolit účtování poplatků za ukončení smlouvy zákazníkům, kteří z vlastní vůle ukončí smlouvu na dodávky elektřiny za pevnou cenu na dobu určitou před uplynutím sjednané doby, pokud jsou tyto poplatky součástí smlouvy, již zákazník z vlastní vůle uzavřel, a zákazník je před uzavřením smlouvy o těchto poplatcích jasně informován. Tyto poplatky musí být přiměřené a nesmějí přesáhnout přímou hospodářskou ztrátu, kterou dodavatel nebo účastník trhu vykonávající služby agregace utrpěl v důsledku vypovězení smlouvy zákazníkem, včetně nákladů na případné investice v rámci balíčku nebo na služby, které již byly zákazníkovi poskytnuty jako součást plnění smlouvy. Důkazní břemeno týkající se výše přímé hospodářské ztráty nese dodavatel nebo účastník trhu vykonávající služby agregace a přípustnost poplatků za ukončení smlouvy sleduje regulační orgán nebo jiný příslušný vnitrostátní orgán.“

9 Článek 71 směrnice 2019/944, nadepsaný „Provedení“, v odstavci 1 stanoví:

„Členské státy uvedou v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s [...] články 11 až 24 [...] do 31. prosince 2020. [...]“

České právo

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

10 Ustanovení § 1811 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v odstavci 1 stanoví:

„Veškerá sdělení vůči spotřebiteli musí podnikatel učinit jasně a srozumitelně v jazyce, ve kterém se uzavírá smlouva.“

11 Ustanovení § 2048 tohoto zákona v odstavci 1 stanoví:

„Ujednají-li strany pro případ porušení smluvené povinnosti smluvní pokutu v určité výši nebo způsob, jak se výše smluvní pokuty určí, může věřitel požadovat smluvní pokutu bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda. Smluvní pokuta může být ujednána i v jiném plnění než peněžitém.“

Zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon

12 Ustanovení § 28 zákona č. 458/2000 Sb., energetický zákon, stanoví v odst. 1 písm. e) a odst. 2 písm. l):

„1. Zákazník má právo

[...]

e) na bezplatnou volbu a změnu dodavatele elektřiny,

[...]

2. Zákazník je povinen

[...]

l) při uplatnění práva na volbu dodavatele podle odstavce 1 písm. e) dodržovat sjednanou délku výpovědní doby, jedná-li se o smlouvu na dobu neurčitou.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

13 Dne 24. ledna 2020 uzavřeli QS a společnost innogy Energie smlouvu na dodávku elektřiny pro potřeby domácnosti na dobu určitou, v níž byla stanovena cena elektřiny zaručená po celou dobu trvání smlouvy, která byla nižší než cena účtovaná na základě smluv o dodávce elektřiny na dobu neurčitou.

14 Tato adhezní smlouva, která měla podobu elektronického předem vyhotoveného dvoustránkového formuláře, stanovila měsíční platby záloh ve výši 1 200 Kč (přibližně 48 eur) za plánovanou spotřebu 1,8 MWh/rok. Na první straně smlouvy bylo v části nazvané „Uzavření a trvání smlouvy“ uvedeno, že tato smlouva je uzavřena na dobu určitou v délce 30 měsíců, která odpovídá „[z]ákladní dob[ě]“, a nelze ji během této doby předčasně vypovědět.

15 Dále tato smlouva stanovila v části nadepsané „Ostatní ujednání“, nacházející se na první straně, že zákazník je povinen bez zbytečného odkladu poskytnout společnosti innogy Energie součinnost nezbytnou k plnění smlouvy, a zejména nečinit právní ani jiná jednání bránící v plnění takového závazku, vyjma těch, k nimž je oprávněn ze zákona. Pro případ porušení této povinnosti obsahovala uvedená smlouva ujednání, podle něhož byl zákazník povinen zaplatit společnosti innogy Energie pokutu ve výši 3 000 Kč (přibližně 120 eur). Stejně tak mohla být mimo jiné v případě opakovaného porušení povinnosti uhradit cenu za elektřinu požadována po zákazníkovi smluvní pokuta zahrnující též případnou náhradu škody vzniklé společnosti innogy Energie neodebráním nasmlouvané elektřiny. Tato pokuta odpovídala částce 400 Kč (přibližně 16 eur) za každý kalendářní měsíc následující po dni ukončení smlouvy nebo přerušení dodávky elektřiny až do uplynutí doby jejího trvání.

16 Smlouva uzavřená mezi QS a společností innogy Energie byla vyplněna pracovníky této společnosti v elektronickém prostředí. QS měl možnost do smlouvy nahlédnout prostřednictvím monitoru před jejím podpisem na tabletu. Konečná podepsaná smlouva byla zaslána elektronickou poštou zákazníkovi, který si mohl v jakékoli fázi sjednávání vyžádat její vytištěnou verzi.

17 QS byl dopisem ze dne 21. července 2020 vyzván společností innogy Energie k úhradě záloh ve výši 1 200 Kč (přibližně 48 eur) za červen a červenec 2020. Vzhledem k tomu, že QS nesplnil povinnost zaplatit řádně cenu elektřiny, ukončila mu tato společnost dne 11. září 2020 v souladu s použitelným vnitrostátním právem dodávky elektřiny a dopisem ze dne 13. září 2020 po něm požadovala, aby nejpozději do 23. září 2020 zaplatil z titulu smluvní pokuty částku 8 800 Kč (přibližně 360 eur), tedy 400 Kč (přibližně 16 eur) za každý z 22 měsíců zbývajících do konce původně sjednané doby trvání smlouvy. QS provedl částečnou úhradu ve výši 2 190,34 Kč (přibližně 90 eur). Společnost innogy Energie dopisem ze dne 23. září 2020 odstoupila od smlouvy z důvodu, že QS přes opakované upomínky neuhradil částky dlužné na základě této smlouvy. Tato společnost rovněž vypracovala konečné vyúčtování, v němž vyúčtovala přeplatek za období od 4. února 2020 do 11. září 2020 v částce 316,36 Kč (přibližně 12 eur).

18 Za těchto okolností podala innogy Energie u Okresního soudu v Teplicích (Česká republika), který je předkládajícím soudem, žalobu, kterou se domáhala toho, aby byla QS na základě ujednání, jež stanoví tuto pokutu, uložena povinnost zaplatit částku 6 609,66 Kč (přibližně 270 eur), která představuje zbývající částku dlužnou z titulu uvedené pokuty.

19 Předkládající soud nejprve připomíná, že v poměrech vnitrostátní právní úpravy zneužívajících ujednání účinné před 1. lednem 2014 Ústavní soud České republiky konstatoval, že k tomu, aby ujednání, kterým se stanoví smluvní pokuta, nebylo považováno za zneužívající, musí být součástí samotného textu spotřebitelské smlouvy, musí být dostatečně čitelné, přehledné a logicky uspořádané, aby jej průměrný spotřebitel mohl pochopit, musí mít dostatečnou velikost písma a nesmí být umístěno v oddílech této smlouvy, které mohou u tohoto spotřebitele vyvolat dojem, že se jedná o ujednání nepodstatného charakteru.

20 Předkládající soud dále uvádí, že společnost innogy Energie použila způsob začlenění sankčních ujednání do smlouvy, který v něm vyvolal pochybnosti o tom, zda jsou splněny požadavky transparentnosti stanovené v článku 5 směrnice 93/13. Odkazuje zejména na umístění ujednání dotčeného ve věci v původním řízení na první straně smlouvy v oddíle nadepsaném „Ostatní ujednání“, tedy v té její části, která neobsahuje žádné individuálně sjednané ujednání, na rozdíl od těch, jež jsou uvedena na druhé straně této smlouvy. Předkládající soud má pochybnosti o slučitelnosti tohoto ujednání s pravidly unijního práva v oblasti ochrany spotřebitele, jelikož je uvedeno na té stránce adhezní smlouvy, která nevyžaduje vyplnění, a je tedy pro zákazníka méně viditelné.

21 Předkládající soud poznamenává, že v případě ukončení smlouvy z důvodu neplnění platebních povinností ze strany zákazníka uplatňuje innogy Energie smluvní pokutu ve výši 400 Kč (přibližně 16 eur) měsíčně, a to za všechny měsíce, v nichž nedošlo k odběru podle smlouvy na dobu určitou, aniž tato společnost musí prokazovat výši skutečné přímé hospodářské ztráty. Pokud je naopak smlouva ukončena spotřebitelem z důvodu změny dodavatele v době platnosti jeho závazku, má dodavatel nárok na náhradu škody, která je kryta smluvní pokutou a odpovídá výši utrpěné hospodářské ztráty, kterou musí dodavatel prokázat.

22 Nakonec předkládající soud zdůrazňuje, že ve věci v původním řízení neexistuje nedoplatek na ceně za energii, ale že naopak existuje přeplatek vůči společnosti innogy Energie, byť QS neuhradil minimálně dvě měsíční zálohy ve výši 1 200 Kč (přibližně 48 eur).

23 Za těchto podmínek se Okresní soud v Teplicích rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Brání smysl a účel [směrnice 93/13], aby byl její článek 3 ve spojení s [bodem 1 písm. e) přílohy uvedené směrnice] [a] ve spojení s článkem 5 o písemných podmínkách sepsaných jasným a srozumitelným způsobem a zásada efektivity dle článku 7 vykládán tak, že smluvní pokuta, která je v adhezní smlouvě obsažena v části Ostatní ujednání na straně 1/2 (první strana smlouvy), ačkoliv (v rozporu s obvyklou praxí v oblasti spotřebitelských smluv) na této „první“ straně nejsou uvedeny žádné identifikační údaje stran, není zde ničeho fyzicky doplňováno a smluvní pokuta je včleněna do oddílu „Ostatní ujednání“, který působí jako nedůležité ujednání, je posuzována jako řádná součást písemné smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a dodavatelem, jelikož na spotřebitele lze klást nárok, aby se s touto stranou smlouvy řádně seznámil, když druhá strana smlouvy (2/2), jež je fakticky vyplňována a podepsána, obsahuje dostatečný údaj o tom, že jde o druhou stranu smlouvy právě označením 2/2[?]

2) Brání smysl a účel [směrnice 93/13], aby byl její článek 3 ve spojení s [bodem 1 písm. e) její přílohy] a/nebo článek 12 odst. 3 [směrnice 2019/944] vykládán tak, že v případě ukončení smlouvy na dodávky energií za pevnou cenu na dobu určitou ze strany dodavatele z důvodu porušení povinnosti spotřebitelem, není rozhodná výše skutečné přímé hospodářské ztráty, kterou dodavatel utrpěl v důsledku předčasného ukončení smlouvy se spotřebitelem?“

K předběžným otázkám

K přípustnosti druhé otázky

24 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. e) její přílohy „a/nebo“ s čl. 12 odst. 3 směrnice 2019/944 vykládán v tom smyslu, že pokud dodavatel předčasně ukončí smlouvu na dodávky elektřiny za pevnou cenu na dobu určitou z důvodu, že spotřebitel nesplnil smluvní povinnosti, a uplatní smluvní pokutu, jež pokrývá přímou hospodářskou ztrátu, kterou tento dodavatel v důsledku ukončení smlouvy utrpěl, je dodavatel povinen prokázat skutečnou existenci této ztráty.

25 Společnost innogy Energie má pochybnosti o přípustnosti druhé předběžné otázky v rozsahu, v němž se týká čl. 12 odst. 3 směrnice 2019/944, neboť toto ustanovení nebylo v době uzavření a ukončení smlouvy dotčené ve věci v původním řízení ještě plně provedeno do českého právního řádu, takže je v projednávané věci zcela irelevantní.

26 Je třeba připomenout, že nová právní norma se použije od okamžiku, kdy nabude účinnosti akt, kterým byla zavedena, a třebaže se nepoužije na právní situace vzniklé a s konečnou platností završené za působnosti dřívější právní úpravy, použije se na budoucí účinky těchto právních situací, jakož i na právní situace nové. S výhradou zásady zákazu zpětné účinnosti právních aktů je tomu jinak pouze tehdy, jsou-li k nové normě připojena zvláštní ustanovení, která konkrétním způsobem určují podmínky jejího použití v čase [rozsudek ze dne 13. července 2023, Banco Santander (Odkaz na oficiální index), C-265/22, EU:C:2023:578, bod 37 a citovaná judikatura].

27 Pokud jde konkrétně o směrnice, spadají do působnosti směrnice *ratione temporis* zpravidla jen právní situace vzniklé po uplynutí lhůty k jejímu provedení [rozsudek ze dne 13. července 2023, Banco Santander (Odkaz na oficiální index), C-265/22, EU:C:2023:578, bod 38 a citovaná judikatura].

28 Podle článku 71 směrnice 2019/944 měly členské státy přijmout a vyhlásit právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu mimo jiné s článkem 12 této směrnice nejpozději do 31. prosince 2020. Ze spisu, který má Soudní dvůr k dispozici, vyplývá, že česká právní úprava přijatá k provedení uvedené směrnice, a sice novelizované znění zákona č. 458/2000 Sb., energetický zákon, nabyla účinnosti dne 1. ledna 2022. Z tohoto spisu přitom rovněž vyplývá, že smlouva o dodávkách elektřiny dotčená ve věci v původním řízení byla uzavřena 24. ledna 2020 a společnost innogy Energie od ní odstoupila dne 23. září 2020, a sice deset dní po její výzvě k zaplacení smluvní pokuty, tedy před uplynutím lhůty pro provedení článku 12 směrnice 2019/944.

29 Z toho vyplývá, že směrnice 2019/944 nebyla ke dni uzavření, ani ke dni ukončení smlouvy dotčené ve věci v původním řízení použitelná.

30 S ohledem na výše uvedené úvahy není výklad čl. 12 odst. 3 směrnice 2019/944 relevantní pro řešení sporu v původním řízení, takže druhá předběžná otázka je v rozsahu, v němž se týká výkladu tohoto ustanovení, nepřípustná.

K věci samé

31 Podstatou dvou předběžných otázek předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je zaprvé, zda čl. 3 odst. 1 a článek 5 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. e) přílohy této směrnice a jejím článkem 7 musí být vykládány v tom smyslu, že ujednání smlouvy na dodávky elektřiny za pevnou cenu uzavřené na dobu určitou, jež dodavateli, který ji ukončil z důvodu neuhrazení platby před uplynutím její platnosti, umožňuje, aby vůči spotřebiteli automaticky uplatnil paušální pokutu bez ohledu na přímou hospodářskou ztrátu, kterou tento dodavatel skutečně utrpěl, může mít zneužívající povahu, a zadruhé, zda toto ujednání s ohledem na svou strukturu a umístění v této smlouvě a okolnosti jejího elektronického uzavření splňuje požadavky transparentnosti stanovené v článku 5 směrnice 93/13.

32 V první řadě je třeba uvést, že podle čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 je smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

33 Jak je stanoveno v čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13, její příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam ujednání, která mohou být považována za zneužívající. K těmto ujednáním vyjmenovaným v této příloze patří, jak vyplývá z jejího bodu 1 písm. e), mimo jiné ujednání, jejichž předmětem nebo účinkem je „zavázat spotřebitele, který neplní svůj závazek, k nepřiměřeně vysoké náhradě“.

34 I když obsah uvedené přílohy nemůže automaticky a sám o sobě určit zneužívající charakter sporného ujednání, představuje nicméně zásadní prvek, na kterém může příslušný soud založit posouzení zneužívajícího charakteru tohoto ujednání (rozsudek ze dne 26. dubna 2012, Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, bod 26 a citovaná judikatura).

35 Z toho vyplývá, že posouzení zneužívající povahy smluvního ujednání ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí provést vnitrostátní soud. V rámci tohoto posouzení přísluší uvedenému soudu, aby s ohledem na všechny okolnosti věci nejprve posoudil možné nedodržení požadavku poctivosti a poté existenci případné významné nerovnováhy v neprospěch spotřebitele ve smyslu posledně uvedeného ustanovení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, bod 49, jakož i citovaná judikatura).

36 Předkládající soud bude tedy muset zkoumat, zda ujednání dotčené ve věci v původním řízení splňuje předepsaný požadavek poctivosti a zda existuje významná nerovnováha v neprospěch spotřebitele, a konkrétně, zda je paušální náhrada škody stanovená v tomto ujednání nepřiměřeně vysoká ve smyslu bodu 1 písm. e) přílohy směrnice 93/13.

37 Pokud jde o otázku, za jakých okolností je způsobena taková významná nerovnováha „v rozporu s požadavkem poctivosti“, je třeba připomenout, že s ohledem na šestnáctý bod odůvodnění směrnice 93/13 musí vnitrostátní soud za tímto účelem ověřit, zda prodávající nebo poskytovatel, který jednal se spotřebitelem poctivě a přiměřeně, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s takovým ujednáním souhlasil v rámci individuálního vyjednávání (rozsudek ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, bod 60 a citovaná judikatura).

38 Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že v rámci tohoto posouzení je třeba především zohlednit vnitrostátní právní úpravu, která se použije pro případ, že si smluvní strany samy daný aspekt neupravily, takže vnitrostátní soud bude moci v rámci srovnávací analýzy zhodnotit, zda

a případně do jaké míry je právní postavení spotřebitele smlouvou zhoršeno ve srovnání s právním postavením, jaké by měl podle platné vnitrostátní právní úpravy (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, bod 59 a citovaná judikatura).

39 Předkládající soud musí rovněž ověřit, zda je výše smluvní pokuty dotčené ve věci v původním řízení vhodná k dosažení cílů, které sleduje, a nejde nad rámec toho, co je k jejich dosažení nezbytné (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, bod 74).

40 Je nutno připomenout, že podle čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13 se zneužívající povaha smluvního ujednání posuzuje s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

41 Soudní dvůr rozhodl, že smluvní ujednání, z něhož je patrné, že stanoví automatické sankce, které jsou nepřiměřené ve vztahu k povaze případného nesplnění povinnosti spotřebitelem, by mělo být možné prohlásit za zneužívající na základě čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. e) přílohy této směrnice (v tomto smyslu viz usnesení ze dne 24. října 2019, Topaz, C-211/17, EU:C:2019:906, bod 59).

42 Z předkládacího rozhodnutí přitom vyplývá, že vůči QS byla z důvodu nezaplacení dvou měsíčních záloh ve výši 1 200 Kč (přibližně 48 eur) uplatněna smluvní pokuta ve výši 400 Kč (přibližně 16 eur) za každý měsíc následující po ukončení dodávky elektřiny a po celou zbývající dobu trvání smlouvy, která byla původně stanovena na 30 měsíců. Tato pokuta tedy může představovat automatickou a „nepřiměřeně vysokou“ sankci ve smyslu bodu 1 písm. e) přílohy směrnice 93/13 a judikatury Soudního dvora uvedené v bodě 41 tohoto rozsudku, což musí určit předkládající soud.

43 Předkládající soud bude muset při tomto posouzení rovněž ověřit, zda je výše uvedené pokuty vhodná k dosažení cílů, které sleduje, a nejde nad rámec toho, co je k jejich dosažení nezbytné, ve smyslu judikatury citované v bodě 39 tohoto rozsudku. Konkrétně je třeba zaprvé uvést, že pokuta dotčená ve věci v původním řízení vyplývá z ujednání vloženého do smlouvy o dodávce elektřiny pro potřeby domácnosti na dobu určitou, která stanoví cenu elektřiny zaručenou po celou dobu trvání smlouvy, jež je nižší než cena účtovaná v rámci smluv o dodávce elektřiny na dobu neurčitou. Cílem tohoto ujednání je tedy podle všeho náhrada případné škody způsobené dodavateli v důsledku neodebrání energie nasmlouvané pro zákazníka v rámci smluv na dobu určitou, kterou dodavatel pro zákazníka nakupuje předem pro celou sjednanou dobu trvání smlouvy na volatilních velkoobchodních trzích. Zadruhé by měl předkládající soud zohlednit skutečnost, že v konečném vyúčtování vyhotoveném dodavatelem je vykázán přeplatek, byť QS neuhradil dvě měsíční zálohy.

44 Pokud jde ve druhé řadě o požadavek transparentnosti uvedený v článku 5 směrnice 93/13, který stanoví, že písemná smluvní ujednání musí být „vždy“ sepsána jasným a srozumitelným jazykem, je třeba připomenout, že tento požadavek je jedním z aspektů, které je třeba zohlednit v rámci posouzení zneužívající povahy tohoto ujednání. Z článku 4 odst. 2 uvedené směrnice však vyplývá, že okolnost, že ujednání není sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, nemůže sama o sobě zakládat zneužívající povahu tohoto ujednání [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. července 2023, Banco Santander (Odkaz na oficiální index), C-265/22, EU:C:2023:578, bod 66].

45 Uvedený požadavek nemůže být zúžen na pouhou srozumitelnost těchto ujednání z formálního a gramatického hlediska. Vzhledem k tomu, že systém ochrany zavedený uvedenou směrnicí vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli zejména z hlediska úrovně informovanosti, musí být totiž tento požadavek na jasný a srozumitelný jazyk smluvních ujednání, a tedy na transparentnost, stanovený toutéž směrnicí vykládán široce [rozsudek ze dne 16. března 2023, Caixabank (Poplatek za poskytnutí úvěru), C-565/21, EU:C:2023:212, bod 30].

46 Požadavek, podle kterého musí být smluvní ujednání sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, tudíž musí být chápán tak, že ukládá i to, aby smlouva transparentně popisovala konkrétní fungování mechanismu, na nějž odkazuje dotčené ujednání, jakož případně i vztah mezi tímto mechanismem a mechanismem stanoveným dalšími ujednáními, tak aby tomuto spotřebiteli byla poskytnuta možnost vyhodnotit na základě přesných a srozumitelných kritérií ekonomické důsledky, které z toho pro něj vyplývají (rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 45, jakož i citovaná judikatura).

47 Tuto otázku musí posoudit předkládající soud s ohledem na všechny relevantní skutkové okolnosti, mezi něž patří reklama a informace sdělené dodavatelem v rámci vyjednávání o dotyčné smlouvě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 46, jakož i citovaná judikatura).

48 Konkrétně mají pro spotřebitele zásadní význam informace o smluvních podmínkách a důsledcích uzavření smlouvy poskytnuté před jejím uzavřením, neboť spotřebitel se rozhodne právě na základě těchto informací o tom, zda chce být smluvně svázán s prodávajícím nebo poskytovatelem tím, že přistoupí na jeho předem vypracované podmínky (rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 48, jakož i citovaná judikatura).

49 Pro určení, zda je smluvní ujednání jasné a srozumitelné, je třeba rovněž zohlednit míru pozornosti, kterou lze ve vztahu k takovému ujednání očekávat od průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele [rozsudek ze dne 16. března 2023, Caixabank (Poplatek za poskytnutí úvěru), C-565/21, EU:C:2023:212, bod 44].

50 Je třeba rovněž poznamenat, že umístění a struktura takového smluvního ujednání, jako je ujednání dotčené v původním řízení, umožňují určit, zda je toto ujednání důležitou součástí smlouvy, jelikož spotřebiteli poskytují možnost vyhodnotit ekonomické důsledky, které pro něj z tohoto ujednání vyplývají [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. března 2023, Caixabank (Poplatek za poskytnutí úvěru), C-565/21, EU:C:2023:212, bod 46].

51 Otázku, zda ujednání o smluvní pokutě splňuje požadavky transparentnosti uvedené v článku 5 směrnice 93/13, bude muset předkládající soud posoudit z hlediska úvah uvedených v bodech 44 až 50 tohoto rozsudku.

52 Pokud jde v projednávané věci zaprvé o okolnosti uzavření smlouvy na dodávky elektřiny, ze spisu, který má Soudní dvůr k dispozici, vyplývá, že se u této smlouvy jedná o předem vypracovaný elektronický formulář, jehož výtisk si QS mohl v jakékoli fázi sjednávání vyžádat. Je přitom třeba uvést, jak vyplývá ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, že uvedená smlouva nebyla vyplněna spotřebitelem, ale pracovníky společnosti – druhé smluvní strany, kteří měli během celé fáze jejího sjednávání kontrolu nad její podobou. Z této žádosti rovněž vyplývá, že QS do dotyčné smlouvy patrně nahlédl pouze na monitoru před tím, než ji podepsal prostřednictvím

tabletu. S výhradou posouzení, které musí provést předkládající soud, je za těchto okolností třeba uvést, že není jisté, zda měl spotřebitel možnost dostatečně se seznámit s obsahem a fungováním ujednání dotčeného v původním řízení ve smyslu judikatury uvedené v bodě 48 tohoto rozsudku.

53 Zadruhé je nutno poukázat na skutečnost, že spis, který má Soudní dvůr k dispozici, neobsahuje podrobnosti o informacích poskytnutých společností innogy Energie před uzavřením smlouvy a týkajících se smluvních podmínek a důsledků tohoto uzavření smlouvy.

54 Pokud jde zatřetí o konkrétní umístění a strukturu ujednání dotčeného ve věci v původním řízení, které nebylo individuálně sjednáno, z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že toto ujednání se nachází na první straně adhezní smlouvy, která sestává z předem vyhotoveného dvoustránkového formuláře. Vzhledem k tomu, že smlouva byla uzavřena elektronicky na počítači a pohyb v textu této smlouvy zajišťovali pracovníci společnosti innogy Energie, měl QS zřejmě pouze omezenou možnost přístupu k celému dokumentu. Ačkoli je tedy toto ujednání umístěno na první straně, mohlo podle všeho zůstat bez povšimnutí nebo nemuselo přitáhnout pozornost QS stejným způsobem jako informace, pod nimiž je uveden jeho podpis. Druhá strana této smlouvy, která jako jediná byla vyplněna těmito pracovníky a podepsána QS, totiž neobsahuje nic jiného než veškerá individuálně sjednaná ujednání. Je třeba rovněž poznamenat, že ujednání dotčené ve věci v původním řízení bylo vloženo do oddílu uvedené smlouvy nadepsaného „Ostatní ujednání“, což by mohlo naznačovat, že se jedná o ustanovení menšího významu.

55 Za těchto podmínek musí předkládající soud posoudit, zda je smlouva dotčená ve věci v původním řízení dostatečně čitelná, jasná a logicky uspořádaná, aby se průměrný, běžně informovaný, přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel mohl seznámit se smluvními ujednáními, a zejména musí zkoumat, zda vložení ujednání o pokutě do určité části uvedené smlouvy může vyvolat u spotřebitele mylný dojem, že se jedná o ujednání nepodstatného charakteru.

56 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba předkládajícímu soudu odpovědět tak, že čl. 3 odst. 1 a článek 5 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. e) přílohy této směrnice a jejím článkem 7 musí být vykládány v tom smyslu, že ujednání smlouvy na dodávky elektřiny za pevnou cenu uzavřené na dobu určitou, jež dodavateli, který ji ukončil z důvodu neuhrazení platby před uplynutím její platnosti, umožňuje, aby vůči spotřebiteli automaticky uplatnil paušální pokutu bez ohledu na přímou hospodářskou ztrátu, kterou tento dodavatel skutečně utrpěl, může mít zneužívající povahu. Toto ujednání splňuje požadavky transparentnosti uvedené v článku 5 směrnice 93/13, pokud struktura a umístění uvedeného ujednání ve smlouvě, jakož i okolnosti jejího elektronického uzavření, včetně informací, které prodávající nebo poskytovatel sdělil spotřebiteli, jsou takové povahy, že umožňují průměrnému, běžně informovanému a přiměřeně pozornému a obezřetnému spotřebiteli seznámit se s obsahem a fungováním ujednání, jímž je mu uloženo zaplacení paušální pokuty, a vyhodnotit ekonomické důsledky, které pro něj z tohoto ujednání vyplývají.

K nákladům řízení

57 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (devátý senát) rozhodl takto:

Článek 3 odst. 1 a článek 5 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách ve spojení s bodem 1 písm. e) přílohy této směrnice a jejím článkem 7

musí být vykládány v tom smyslu, že

ujednání smlouvy na dodávky elektřiny za pevnou cenu uzavřené na dobu určitou, jež dodavateli, který ji ukončil z důvodu neuhrazení platby před uplynutím její platnosti, umožňuje, aby vůči spotřebiteli automaticky uplatnil paušální pokutu bez ohledu na přímou hospodářskou ztrátu, kterou tento dodavatel skutečně utrpěl, může mít zneužívající povahu. Toto ujednání splňuje požadavky transparentnosti uvedené v článku 5 směrnice 93/13, pokud struktura a umístění uvedeného ujednání ve smlouvě, jakož i okolnosti jejího elektronického uzavření, včetně informací, které prodávající nebo poskytovatel sdělil spotřebiteli, jsou takové povahy, že umožňují průměrnému, běžně informovanému a přiměřeně pozornému a obezřetnému spotřebiteli seznámit se s obsahem a fungováním ujednání, jímž je mu uloženo zaplacení paušální pokuty, a vyhodnotit ekonomické důsledky, které pro něj z tohoto ujednání vyplývají.

Podpisy